

England har förlorat stilen

Många böcker på 1900-talet handlade om det engelska väldets nedgång och fall, och om självgoda eliter på fallrepet. Nu kommer genren igen. I Roger Scrutons bok *England, an elegy* står kärnlandet mer än imperiet i centrum. Scruton betonar saknaden efter stil, trevnad och hemkänsla.

Englands historia

England, an elegy
Roger Scruton
Chatto & Windus, 2000

Scruton är inte emot modernisering och internationalism. Som fackfilosof förmår han rätt chauvinistiska klyschor. Frågar sig bara var gemenskapen tog vägen och den gamla syn på lag, frihet och rättskloket som varit en sådan engelsk exportvara.

En riktig anglosaxisk institution är ur-aldrig, säger Scruton, dess regler oskrivna. Vi finner den i många former – inom juridiken, skolan, vetenskapen och välgörenheten. Vissa engelska skolor till exempel är över 500 år gamla. Deras ombonade, nästan vadderade prägel ersätter för många elever ett hem, som bara öppnas på julferien och sommarlov.

Skildrar engelskhet

Dräpligt visat hur det engelska kreditvärdet uppkom – nämligen ur de enkla kvitton som utställdes på inlämnad metall hos Citys guldsmeder. Försäkringsrörelsen (det vill säga Lloyds) vagna, däremot, stod i det kaffehus där köpmännen utformade ömsesidiga skydd mot konkurser.

Roger Scruton har även blick för det engelska i dess vardagsform. Mässingsorkestern som spelar i regnet vid det lokala trädgårdsmötet, de nyter utthärdade besvärerna med

husuppvärmningen eller läraren som i lappad tweedkavaj ger eleverna ett uns hyfs hört dit. De raljanta, oändligt varierade sällskapsfraserna och de till synes ändlösa tillrånslade mått- och myntenheter (vars nytta Scruton dock fint bevisar) likaså. Vad vore England utan den eviga herrklubben, med ritualer och underförstådda skämt och med en högst avmätt tystnad?

Gentlemannen utrotad?

Vore, eller är? För något har gått smut, som Scruton antyder. Han avvisar triviala orsaker som till exempel minskat världspolitiskt inflytande, talar hellre om en ny fiendlighet "inifrån". Speciellt gisslas Tony Blair, den rastlöse labourinneboenden på 10 Downing Street vars stil tyder på ett nytt samhälle av odagor och bohemer.

Ett samhälle där en ung tjänsteman under några timmars aktiehandel kan ge anrika Barings bank dess dödsstöt. En ny stil tycks ha gjort entré. Kanske har gentlemanna-andans och *fair play*-känslans dubbelgrav redan grävts?

Ytterst är det, hävdar Scruton, en viss *spirit*, en anda av gott omdöme och stilla sarkasm, som har gått förlorad. Andan är i grunden en smula religiös, och förenad med en lätt sam sportsmannaimpuls gör den

aldrig sin bäreare rädlös. Inte pjoska eller klagga! Samverka, utan order "uppifrån"!

Engelsmän har också kunnat uthärdat det mesta. Man har som det hetat "räknat huvuden, inte slagit i dem". Inbördeskrig och uppror har varit sällsynta, större kriser likaså. Scruton pekar på vad det lek- och sagsinne har betytt som fötts ur sång, litteratur och dikt. Klätt i det friska och milda språk som Shakespeare och bibelöversättarna skänkt de viktoriaiska berättarna och oss själva blir det ett oslagbart civilt redskap.

Symbolisk rök över landsbygden

Länge gav en naturkänsla skogar och trädgårdstappor en magi som gjorde stadslivet i England uthärdligt. Men nu har landsbygden utarmats, och att rök från djurepidemiernas brinnande kadaver skymmer himlen är symboliskt.

Och *invandringen*? På första maj gav arga folkmassor enligt tv luft åt sin frustration över allt främmande. Engelsmän har, enligt

Scruton, i sak varit för *the open society*. De har sökt bemöta nyinflyttade och främlingar storsint. *Trust between strangers* är honnorsordet. Nu känner däremot flera att attityden mot inflyttade föreskrivs av en anonym stad. Därav folks frustration och agg, hävdar Scruton.

Är då Scruton en blå idealist, som vill ha sin förlorade gårdag åter? Kanske. Om Tony Blair inte är någon Augustus, är han inte heller någon Caesar. Om England är obotligt eller ej får läsaren själv avgöra. Men Scruton bör lyckönskas till en lättsam och engagerande bok.

CARL JOHAN LJUNGBERG

"Andan av gott omdöme och stilla sarkasm har gått förlorad"

England är inte vad det har varit – och har kanske kultur? Bild ur Gustave Dorés *London*.

Bayreuth firar dubbeljubileum

Festspelen i Bayreuth slår till med dubbeljubileum i år. Det är 125 år sedan de startade och i år äger de rum för 90:e gången. Och Richard Wagners sonson Wolfgang Wagners firar i år dessutom 50-årsjubileum som festspelschef.

Richard Wagners operakoncept *Gesamkunswerk*, allkonstverk, sträckte sig långt utanför operans ram och var så omöjligt att han skrämd bort både publik och sponsorer. Det är den bayerske kungen Ludvig II, som gång på gång gav Wagner anseende och belopp, vi har att tacka för att Bayreuth över huvud taget blev till.

RICHARD WAGNER, scenkonstens rebelliska diva, behövde ett nytt slags teater för sina verk. De flera timmar långa operorna han planerade gick enligt honom själv inte att uppföra på en traditionell scen. Han var sin egen librettist, regissör och scenograf, och hans operor var lika revolutionära som den byggnad han lät uppföra i Bayreuth.

Här skulle festspel äga rum med orkesterdicket halvt täckt av scengolvet, här skulle publiken sitta på trästolar i stället för plyschsitsar, och hit skulle publiken vallfärda om de ville se Richard Wagners operor, ursäktat, allkonstverk.

Det var ingen överraskning att han 1876 satte sig i så stor skuld med sina första festspel att det skulle dröja sex år innan de kunde äga rum igen. Då var Richard Wagner redan död.

MEN WAGNERÄLSKARN infann sig. Fler och fler tyskar och utlänningar reste till denna småstad i Bayern för att höra en begränsad repertoar: endast Richard Wagners senare operor, tio stycken, uppförs i Bayreuth.

Wolfgang Wagner vägrar lämna spelens chefspost.

Under Cosima Wagners, Richards änkas, ledning blev festspelen en kulturell institution. Kvinnorna i familjen Wagner är starka, heter det. Cosima härskade med järnhand, men svärdottern Winifred – som tog över chefsfötjen när hennes 28 år äldre man Siegfried dog endast tre månader efter sin mor – skulle visa sig än mer betydelsefull för Bayreuth. Eller ödesdiger.

Winifred blev en av Adolf Hitlers tidigaste anhängare. Hon skickade kuppmarkaren Hitler papper med festspelsstämpel på när han satt i fängelse 1923. Det var detta papper Hitler använde när han skrev *Mein Kampf*. Hitlers vän Winifred gjorde festspelen till en reklampelare för Nazistkretsen – och lyckades genom sin starka ställning i nazistkretsar behålla judiska sångare och musiker. Det var också under Winifred Wagner som Bayreuth fick det naziststrikte som skulle göra att det stängdes efter kriget.

WOLFGANG! WILKEN TUR du hade som var tillräckligt ung för att anses oskyldig till familjens nazistaktiviteter och därmed tillsammans med din bror Wieland 1951 kunde överta ledningen för festspelen! Wieland dog redan 1966, men Wolfgang har lett festspelen i 50 år. Det räcker långt att vara en

Wagner – utan detta efternamn hade Wolfgang knappast blivit operachef – men efter 50 år tycker festspelens styrelse att Wolfgang bör lämna sin post. Det har man tyckt länge, men vad göra med en man som hävdar att han är utsedd på livstid? Wolfgangs dotter Eva, operaregissör, hade förklarat sig beredd att ta över Bayreuth, likaså hans brorsdotter Nike, musikkvinnor. När Wolfgang inte frivilligt avgick förklarade styrelsen att Eva Wagner ska ersätta sin far år 2002.

Familjedraman bjuder familjen Wagner på, nu likaväl som på Richards tid. (Han stal sin fru Cosima från den lojale Wagnerdirigenten Hans von Bülow.). Och Wolfgang ämnar, trots styrelsebeslut, inte avgå. Hade man beställt biljetter i början av 1990-talet skulle man i år ha kunnat höra *Mästersångarna*, *Parsifal*, *Lohengrin* och *Nibelungenringens* fyra mytiska familjedramer, ackompanjerade av Wagnerklanens reality-familjestrid.

ELISABETH BRAW